

Novotomismus, který je oficiální filosofií katolické církve, představuje v současnosti jednu z nejrozšířenějších a nejreakčenejších buržoasních filosofických teorií. Její náboženská, objektivně idealistická doktrína je bezprostředně namířena proti vědě, marxisticko-leninské filosofii, proti socialismu a komunismu. Novotomismus zapustil kořeny zejména v těch kapitalistických zemích, které byly a jsou sférou katolického náboženství. Jsou to zejména Itálie, Španělsko, Francie, Belgie, Kanada, Západní Německo, některé africké a latinsko-americké země a v poslední době i USA.

Práce Milana Machovce *Novotomismus* (NPL 1962, str. 106), která je přepracováním a rozšířením studie uveřejněné ve sborníku *Současná západní filosofie* z roku 1957, vyplňuje tím mezeru v původní české kritice současné buržoasní filosofie a se znalostí věci zasvěcuje do renesance této středověké teologické filosofie. Machovcův kritický přístup ke specifickým projevům řemeslné religiosity katolické církve, odhalení její citově smyslové pobožnosti a zvláště náboženské mystifikací dogmatických pověr a příkazů, přidává jeho kritice novotomismu výrazný filosoficko-ateistický rámeček.

Velmi důležitá myšlenka o kořenech formování prvotního křesťanství v I.—III. století, jako nábožensko-chilistického směru nejšířších vrstev lidu, kterou Machovec rozvíjí ve třetí kapitole, věnované historickým kořenům katolické teologie je jistě správná. Ovšem než odmítneme myšlenku o vlivu jakýchkoli racionálních tradic antické kultury, či synkresi některých myšlenkových proudů antického světa, nikoli filosofie, je třeba se vrátit ke starozhivským, staroegyptským a starobabylonským mytům. Zde bychom se setkali s některými analogiemi převzatými v hojném počtu právě křesťanstvím. Je známo, že např. mythus o zrození boha-člověka byl vytvořen egyptskými žreci, převzat helenis-

tickou mystikou a později se stal křesťanskou legendou. Řada mytů byla převzata z antických kultů bohů a pod.

Důležitou historicko-filosofickou částí Machovcovy práce je zejména analýza teologicko-teoretických předpokladů vzniku učení Toamše Akvinského. Machovec vidí problém studia tomismu a novotomismu v Aristotelově filosofii, které byl Tomáš metodologicky i teoreticky značně poplatný. Machovec ukazuje, že u Tomáše šlo při teologické práci nejen o využití Aristotelovy logiky, ale i celé rozmanitosti metafisických problémů, které Aristotel ve své době geniálně vytýčil.

Přes poměrně dobrou informovanost po novotomistické literatuře s charakteristickými pro ni filosofickými problémy, se mohla studie v širší míře hlouběji zabývat některými hlavními teoretickými otázkami. Je například známo, že novotomisté považují za ústřední problém své filosofie otázku studia bytí, které dělí na nemateriální, jež považují za hlavní, určující, základní, kdežto materiální bytí za vedlejší, určené. Z toho vyvozují takový závěr, že jakýkoli konkrétní předmět je pouze konkrétním projevem nějaké skryté nemateriální podstaty. Na tom konstruují svůj další poměr ke speciálním vědám jako celku, jež se zabývají zkoumáním konkrétních projevů hmoty a vymezují i oblast zkoumání filosofie.

Studie doplněná rozborem francouzského novotomismu J. Maritaina, úspěšně charakterizuje filosoficko-teologickou úroveň tomismu současného století a ukazuje v pravém světle na jeho poslání a význam v podmínkách dnešní kapitalistické společnosti.

Při této příležitosti nelze přejít některá místa práce, kde by to napravila výstižnější formulace. Machovec se např. v úvodu práce zabývá příčinami rozmachu novotomismu a vidí je v „rozporu plném postavení inteligence v této přechodné době“. Machovcova psychologizující výprava do

nitra těchto moderních intelektuálů, kteří pocítují „závist k lidem středověku“, protože tito měli prý „vnitřní jistotu, harmonický a srdci klid dávající názor na svět a život“ (str. 9), což se prý nakonec u nich může projevit jako příklon k Tomáši Akvinskému, je motivace velmi násilná a nepřesvědčivá. Daleko dříve bychom hledali tyto zcela pochopitelné niterné zápasy u současné monopolistické buržoasie, vyplývající z odporu k „socialistickým revolucím a národně osvobozeneckému hnutí celého světa“ (samozřejmě ústy jejich filosofických producentů). U nich je snaha po návratu ke středověku a útek k mystice zcela přirozeným odrazem postavení a perspektiv jejich historického zániku.

V Machovcově práci je někdy těžké postihnout pravý význam novotomismu pro vládnoucí třídu současného kapitalismu. Současný rozvoj novotomismu se nedá vysvětlit jen nějakými subjektivistickými náboženskými příčinami, ale především sociálněekonomickými a politickými zájmy

současné reakční imperialistické buržoasie. Dokonce i způsob citovaného úryvku bývalého jezuita Alighiera Tondiho (str. 10) více méně reprezentuje vnitřní skepsi jakéhosi abstraktního intelektuála, neboť postrádá bližší vysvětlení, že tato skepse a tento intelektuál je plodem a odrazem určitých, specifických společensko-historických poměrů.

Závěrem je třeba dodat, že Machovcova studie o Novotomismu zasluhuje plné pozornosti, protože se úspěšně vypořádala s onou ideologickou formou teologie, která sice jako filosofický systém podstatným způsobem nezasáhla naše země, i když katolicismus u nás posičně zaujímal přední místo, ale stal se jednou z nejreakčnějších součástí vládnoucí ideologie zejména v evropských kapitalistických zemích. Účelem studie tedy není pouhá informace, ale zejména důkladná analýza teoretických základů katolicismu, které ještě zůstaly i v naší společnosti jako přežitek ve vědomí prostého lidu.

Vl. Němec